

سوال

حدیثی را خواندم مبنی بر اینکه الله تعالی می‌فرماید: «من دهر هستم». آیا معنایش آن است که دهر از نام‌های نیک الله است؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

حدیثی را که پرسش‌گر به آن اشاره کرده، بخاری (۴۸۲۶) و مسلم (۲۲۴۶) از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت کرده‌اند که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «الله عزوجل می‌فرماید: فرزند آدم مرا آزار می‌دهد، دهر را ناسزا می‌گوید حال آنکه دهر (زمانه) منم، امر به دست من است و شب و روز را می‌گردانم».

اما این حدیث معنایش آن نیست که «دهر» از نام‌های الله باشد. بلکه معنایش آن است که الله تعالی است که زمانه را می‌گرداند و دوران‌ها را شکل می‌دهد.

خطابی - رحمه الله - می‌گوید:

معنایش آن است که: من صاحب دهر و زمانه‌ام و کارهایی را که [اینان] به زمانه نسبت می‌دهند تدبیر می‌کنم، پس هر که زمانه را دشنام دهد به این گمان که زمانه این کارها را می‌کند، دشنامش به پروردگارش که فاعل آن است برمی‌گردد.

نَوَوَى - رحمه الله - می‌گوید:

معنای «زیرا الله همان دهر (دوران) است» این است که: او فاعل نوازل و حوادث و خالق کائنات است، والله اعلم.

شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - می‌گوید:

«دهر از نام‌های الله سبحانه و تعالی نیست، و کسی که چنین ادعایی بکند دچار اشتباه شده، به دو سبب:

سبب نخست:

نام‌های الله سبحانه و تعالی «حُسْنی» است، یعنی در اوج نیکویی و زیبایی است، بنابراین لابد باید وصف و معنایی را در خود داشته باشد که از نظر دلالت آن کلمه، بهترین و زیباترین اوصاف و معانی باشد. برای همین در نام‌های الله تعالی نامی جامد نمی‌بینی (یعنی نامی که دال بر معنایی ذاتا نیک نباشد)، حال آنکه دهر یک نام جامد است و معنایی [ذاتا نیک] در خود ندارد جز آنکه نامی برای اوقات است.

سبب دوم:

سیاق حدیث نیز چنین چیزی را بر نمی‌تابد، زیرا می‌فرماید: «شب و روز را می‌گردانم» و شب و روز همان دهر است، حال چگونه ممکن است که مُقَلَّب با فتح لام (آنچه گردانده می‌شود= مفعول) همان مُقَلَّب با کسر لام (آنکه می‌گرداند= فاعل) باشد؟».

فتاوی الشیخ ابن عثیمین (۱/۱۶۳).